

ПРИНОСНА КНИГА НА БЪЛГАРСКАТА АНГЛОЕЗИЧНА КОМПАРАТИВИСТИКА A CONTRIBUTION TO BULGARIAN ANGLOPHONE COMPARATIVE STUDIES

Yarmila Daskalova, *Literary Pairs in Comparative Readings Across National and Cultural Divides*. Cambridge Scholars Publishing, 2018, p. 204. ISBN 1-5275-1380-7

Въпреки че са минали над две години от нейното публикуване (1.10.2018), монографията на Ярмила Даскалова „Литературни двойки отвъд националните и културни граници“ (*Literary Pairs in Comparative Readings Across National and Cultural Divides*) заслужава внимание, популяризация и трайни рефлексии в литературно-критическото поле. Защитена като хабилитационен труд, доработена и издадена в престижното английско издателство Cambridge Scholars, тя е принос на българската англоезична компаративистика в национален и международен контекст. Иновативната и оригинална матрица на литературните двойки е приложена към релациите и сродствата между автори от различни литератури по начин, който разкрива креативно-диалогичния заряд в творчеството им – така, както не биха могли да бъдат видени сами по себе си или в друг контекст.

Монографията обхваща десет автори от няколко литератури (английска, ирландска, американска, френска, руска и българска), творещи във времевия диапазон между XIX и XXI век, като ги свързва в осем транснационални „литературни двойки“. Времевата парадигма обхваща главно посоката романтизъм – постромантизъм – модернизъм/авангардизъм в шест от паралелите, като добавя два по-късни времеви пласта в последните два. Осъществените взаимовръзки показват колко подходящи са партньорите и колко мотивиран е компаративистичният им хоризонт. Съчетаните от Ярмила Даскалова двойки създават впечатление за витиеват танц на съзвучни гласове, чиято сдвоеност е аргументирана защитена от авторката. Заредена от автори и творби „с неугасваща мощ“ и „устойчива репутация“ (Саид) тя успява да постигне в резултат споделени литературни концепти, образи идеи, емоционално-естетически мелодии, транснационални, но и вплитащи се във всяка от националните литератури генезисни конструктори, етични послания. Чрез тези форми на „споделено литературно битие“ създадените от нея литературни двойки се превръщат в хармонични дуети (както бих ги нарекла). Те звучат отвъд лингвистичните, исторично-хронологичните и геополитическите граници на националните литератури и участват в онази „величествена симфония“, както Гьоте е нарекъл световнозначимата литература. Този подход не заличава, а напротив, откроява родното и родово свещеното за всяка от литературите, създава ценния допир и разговор между поетите и писателите – гравитиращи един към друг творци със сродни души, които създават творческа общност на принципа на известния стих на Емили Дикинсън – „душата си избира общество“.

Необходимо е да се отбележи, че компаративистичният модел не е традиционен, неговият синхронен принцип не разчита на времево съседство или последователност, а поставя авторите в надвремето, или по-скоро в „другото време“ на историята на идеите (образи), по законите на споделеността, диалога/спора и приемствеността. Няколко от връзките извеждат типологичните конструктори на базата на индуктивно-генезисни връзки между предшественик и следовник

(Шели – Йейтс, По – Бодлер), но отвъд националните генезисни линии. Допирът на авторите води до изследователски открития, до споделени топоси или до дискуссионни конфигурации, които в крайна сметка извеждат съ-преживяването на безсмъртното в литературата като метафизичен бунт и творческа съпротива срещу формите на небитие. В компаративистичния хоризонт надделяват сродствата, но той би останал твърде скучен, ако не са контрастите и различията, от които Ярмила Даскалова извежда убедено и най-забележимо в двата си текста, посветени на релациите Йейтс – Бодлер и Йейтс – Саид.

В конструираните двойки има автори, които образуват по няколко съчетания. Очевидно лидер в това отношение е Йейтс, който присъства в 4 релации: с Шели, Бодлер, Яворов и Саид. Йейтс е траен проект на Ярмила Даскалова, тя е и негов преводач. Яворов, По и Бодлер са поставени в по две релации, като всеки от тях е свързан с Йейтс, а освен това се „срещат“ и помежду си. Извън този тип връзки в паралелния ритъм попадат: дуетът от женски гласове, които по сходен начин съживяват думите (Дикинсън – Цветаева) и събеседващите чрез онтологични и интертекстуални връзки Светлозар Игов и Емил Андреев.

Всеки от осемте паралела постига свои открития. В релацията Йейтс – Шели (главата „Wandering With(out) a Muse: Intertextuality and Romantic Disguise“) са представени две основни идейно-образни трансформации в контекста на връзката предшественик – следовник (с транснационален характер между романтичната и постромантичната традиция). Това са: визията на демоничния и скитащия поет (прокълнатото и светото скиталчество) и метафизичният символ на Медуза. Първата визия гравитира от образа на демоничния скиталец Аластор и споменатия в „Кралица Маб“ Ахасфер (Шели) към своите превъплъщения при Йейтс във връзка с основни концепти на неговото постромантично творчество („self“ и „anti-self“), проявени главно в „Per Amica Silentia Lunae“ и автобиографията на ирландския поет. Втората визия прокарва връзки между словесните иконографии на Шели („On the Medusa of Leonardo da Vinci in the Florentine Gallery“) и тези на Йейтс („Leda and the Swan“), като откроява амбивалентността между ужаса и красотата, вплетени в изконна трансцендентност, вдъхновяваща мита, философската му преводимост и конфигурациите му в изкуството.

Връзката Йейтс – Яворов („Concepts of National Mythopoetics“) показва значимостта на националния митопоетизъм за женските превъплъщения на родината, който намира две различни решения в българската (модернистична) и ирландската (постромантична, но и предмодернистична) линия на двамата поети, сближени от сходна мистична чувствителност и разграничени в различната си пластика и връзка с фолклорните митопоетизми.

В релацията Йейтс – Бодлер са съпоставени два модела на изгнаническо пътуване, носещи и две версии на Одисеевия мит – безкраен, без цел на законодателя на модернизма Бодлер (в „The Voyage“) и стремящ се към цел на Йейтс (в „News for the Delphic Oracle“), който преплита гръцката и келтската митология в пътя към „меда в Пещерата на нимфите“.

Концептът за красотата е основен допир на Едгар Алън По до Бодлер, който доказва битието им на творчески „двойници“ („New Dimensions in Conceptualizing Beauty and the Principle of Originality in the Works of Edgar Allan Poe and Charles Baudelaire“). Бодлер е онзи, който се вдъхновява от По, превежда го на френски и се присъединява към неговото творческо законодателство. Показвайки ялната им наднационална родственост, авторката ги ситуира в релацията „тъпа – творец – гений“, след което пояснява идеала им за красота – свръхестествена, тайнствена, двойствена.

Обсесивното въображение и неговите сънища напаяе свързват По с Яворов („Day-dreaming and Obsessive Imagery in the Works of Edgar Allan Poe and Peyo Yavorov“), а „животът на думите“ прокарва един от най-пленителните мостове в изследването – между сходните по нагласа Емили Дикинсън и Марина Цветаева – и двете, показващи съпротива срещу религиозната догматика и собствен образ на вярата, който представя поезията като форма на вероизповедание („A Word That Breathes Distinctly Has Not the Power to Die“: The Life of Words in the Poetry of Emily Dickinson and Marina Tsvetaeva“).

С малко по-различен характер са последните два съпоставителни текста. Паралелът между Йейтс и постколониалния мислител Едуард Саид показва ирланската идея отвътре и отвън чрез подходящо намерената бленда на националния транснационализъм, а последният паралел анализира два български посттоталитарни романа с различно решение на релацията свое – чуждо.

Трябва да се подчертае, че Ярмила Даскалова чете авторите в оригинал, ползвайки професионално не само английски, но и френски и руски.

С така представените си качества монографията на Ярмила Даскалова се вписва ясно в транснационалния литературен хоризонт.

Маргрета Григорова*

* **Маргрета Григорова** – проф. дфн, катедра „Славистика“, Филологически факултет, Велико-търновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, m.grigorova@ts.uni-vt.bg